

Revista Electrònica

 **investigació
novació**

Educativa i Socioeducativa

El joves en un centre d'acollida de baixa exigència

José María Piñeiro Rodríguez
Biel Gelabert Noguera

Els joves en un centre d'acollida de baixa exigència

Resum

En aquest article es descriuen dos centres de baixa exigència de la Xarxa d'Exclusió Social de l'IMAS: Ca L'Ardiaca i Sa Placeta. Destacam com a característiques principals que són dispositius amb una baixa exigència per als usuaris i on es prioritza el treball socioeducatiu.

Amb les dades de què es disposa es pot arribar a la conclusió que hi ha una gran heterogeneïtat entre les persones en situació d'exclusió social; una masculinització del fenomen, encara que els darrers anys s'hi hagin anat incorporant més dones; i en darrer terme, destacam la incorporació de joves.

Cal fer ressaltar també la importància de conèixer amb més profunditat la realitat de l'exclusió social.

Paraules Clau

Sa Placeta, Ca l'Ardiaca, treball socioeducatiu

Resumen

En este artículo se describe dos centros de baja exigencia de la Red de Exclusión Social del IMAS: Ca L'Ardiaca y Sa Placeta. Destacamos como características principales el que sean dispositivos con una baja exigencia a los usuarios y donde se prima el trabajo socio-educativo.

Con los datos disponibles se puede concluir que existe una gran heterogeneidad entre las personas en situación de exclusión social; una masculinización del fenómeno, aunque en los últimos años se han ido incorporando más mujeres; y por último destacamos la incorporación de jóvenes.

Por último se destaca la importancia de conocer en más profundidad la realidad de la exclusión social.

Palabras Clave

Sa Placeta, Ca l'Ardiaca, trabajo socio-educativo

José María Piñeiro Rodríguez,
 Director de Sa Placeta
 Biel Gelabert Noguera
 Coordinador de Ca l'Ardiaca

Per citar l'article

“Piñeiro, J, Gelabert, B., (2009). Els joves en un centre d'acollida de baixa exigència. *IN. Revista Electrònica d'Investigació i Innovació Educativa i Socioeducativa*, V. 1, n. 1, PÀGINES 109-118. Consultado en http://www.in.uib.cat/pags/volumenes/vol1_num1/j-pineiro/index.html en (poner fecha)”

En la societat de la informació, les noves tecnologies i la globalització, sorprèn que tanta de gent quedi al marge dels que viuen en el benestar i que es converteixi quasi en invisible. Podem caracteritzar aquestes persones invisibles com les que estan mancades de sostre, de suport familiar, de mitjans de subsistència, d'habilitats socials, amb autonomia limitada, i que requereixen atenció personal per cobrir les necessitats bàsiques i han d'iniciar accions de millora, tant personal com des del punt de vista de la problemàtica social que presentin. Un altre problema que pateixen amb freqüència és la dependència de l'alcohol, o qualsevol altra droga, que representa un continu amb els esmentats més amunt.

La societat espanyola, i en conseqüència la balear, ha experimentat canvis importants en l'estructura productiva i en el mercat laboral al llarg dels darrers temps, cosa que ens ha dut a la vegada a la transformació dels perfils dels sense sostre. L'augment de la precarietat laboral, entesa com a salaris baixos i contractes de poca durada, ha repercutit negativament en la precarietat dels treballadors pobres.

També s'han de tenir presents els canvis en l'estructura demogràfica, la base de la piràmide demogràfica torna petita, i a la vegada la part de dalt de la dita piràmide cada vegada és més grossa com a conseqüència de l'augment de l'esperança de vida. En les dècades dels anys vuitanta i noranta es va produir una baixada de la natalitat i un augment de la qualitat de vida, circumstàncies que ens duen al fet que la piràmide poblacional canviï l'estructura. Aquests darrers anys, la primera dècada del dos mil, el fort augment de la immigració torna a canviar aquesta mateixa estructura social.

De qui parlem quan ens referim al col·lectiu dels sense sostre? *L'heterogeneïtat* podria ser la paraula que millor defineix aquestes persones. Així, en aquest col·lectiu hi podem trobar joves amb dificultats d'integració, malalts mentals, persones amb problemes d'addiccions, immigrants, expresidaris, etc.

Són la FEANTSA, pel que fa a Europa, i qualque organització nacional, com per exemple Càritas,¹² qui ha realitzat els estudis més sòlids per donar una mica de llum a aquest desconeixement generalitzat. No obstant això, les xifres obtingudes són, en primer lloc, el reflex del nombre de serveis disponibles en un país: això és molt problemàtic, especialment quan parlem d'un col·lectiu bastant desconectat de qualsevol tipus de recurs. Com a conseqüència d'aquest fet, els països que ofereixin més serveis podran comptabilitzar més gent. De la mateixa manera, el nombre resultant dependrà dels mètodes de recompte dels usuaris que tinguin i de la importància que se'ls doni.

Un dels experts que sempre posa més èmfasi en la quantificació de les persones sense llar és el professor Pedro Cabrera. Són moltes les comunicacions i ponències presentades pel professor on sempre posa en primer lloc el coneixement del fenomen i la manca d'estudis en aquest camp, i l'increment significatiu del volum de coneixement acumulat fins al dia d'avui.

Hauríem d'estar en condicions de poder contestar les preguntes: qui són?, quants són?, on es troben? Aquestes serien les preguntes dels nombres i les estadístiques, ja que, de fet, fins ara ignoram les principals magnituds del fenomen.

¹² *La acción social con personas sin hogar en España*, FOESSA 2000, dirigit per Pedro José Cabrera Cabrera.

L'any 2005 l'INE va publicar una enquesta, un estudi de la realitat de les persones que havien utilitzat els recursos per als sense sostre. El resultat numèric d'aquest segon estudi va ser que hi havia un total de 21.900 persones que utilitzaven aquests serveis. A aquest nombre s'havia de sumar les persones que no utilitzaven cap tipus de recurs, per la qual cosa els experts, en aquest cas segons l'altre estudi, dut a terme per Cabrera, xifren en 30.000 les persones sense sostre al nostre país.

Els aspectes més rellevants d'aquest estudi foren, pel que fa referència a les característiques demogràfiques, que la població atesa està composta per un 82,7% d'homes i un 17,3% de dones. La major part de les persones sense sostre, un 42,8% del total, té entre 30 i 44 anys, seguits per la franja d'edat entre els 18 i els 29 anys (29,9%). L'edat mitjana de les persones sense llar és de 37,9 anys. Atenent la nacionalitat, el 51,8% són espanyols i el 48,2%, estrangers.

Hi ha a la vegada altres estudis, molts duts a terme per comunitats autonòmes, per organismes provincials i per ONG, centrats en comunitats autònomes, províncies i grans ciutats.

La Fundació RAIS (Red de Apoyo a la Integración Sociolaboral) de Madrid esmenta que el perfil de les persones sense sostre seria d'un home, de nacionalitat espanyola, fadrí, entre 36 i 55 anys i que viu de l'almoina. Amb aquestes dades podem apreciar que les taxes de sense sostre en les persones adultes s'ha anat reduint els darrers 25 anys.

A Mallorca les competències per dur a terme accions a favor d'aquest col·lectiu són de la Secció d'Inserció Social i Immigració de l'Institut Mallorquí d'Afers Socials. Des de la secció s'intenta cada vegada treballar més amb els diferents usuaris d'una manera individualitzada, i oberts als canvis constants que es produeixen en el col·lectiu (dotació de més places residencials, adequació i ampliació dels centres, etc.). Es duen a terme accions per treballar de manera més coordinada entre els diferents serveis i aplicar metodologies de treball en xarxa entre els centres per on pot passar un mateix usuari. Per aquest motiu existeix la Xarxa d'Inclusió Social, que des de fa alguns anys treballa per assolir objectius comuns. Es tenen en compte els diferents serveis que són necessaris per fer accions amb els usuaris: serveis de salut (centres de salut, centres de salut mental, etc.), CAD, SOIB, centres d'orientació laboral, centres de tallers formatius, i tota una llarga llista de recursos que treballen amb aquest col·lectiu.

En definitiva, es vol intentar treballar més l'aspecte educatiu de la persona i no tant el sistema benefactor, tot i que en molts de casos aquest darrer és el que encara preval. Per treballar aquest aspecte s'introdueix el grau d'exigència; és a dir, el que s'exigeix a l'usuari per poder acollir-lo. Hi ha centres que exigeixen fer accions concretes per millorar la qualitat de vida dels usuaris (per exemple, fer un programa de desintoxicació d'alcohol) i n'hi ha d'altres en què l'exigència és mínima.

A Mallorca hi ha dos centres de baixa exigència que formen part de la Xarxa d'Acollida i Inserció, de la Secció d'Inserció Social i Immigració de l'Institut Mallorquí d'Afers Socials:¹³ Sa Placeta i Ca l'Ardiaca.

¹³ D'ara endavant IMAS.

Sa Placeta és un centre gestionat per Projecte Home (amb titularitat de l'IMAS); Ca l'Ardiaca és un centre gestionat per l'IMAS. Els objectius generals d'ambdós centres són aquests:

- Atendre les necessitats bàsiques de les persones en situació d'exclusió social sense sostre, toxicòmanes i/o politoxicòmanes actives, per millorar la seva qualitat de vida.
- Iniciar un procés personalitzat d'inserció social que tingui en compte de forma prioritària les potencialitats i capacitats de cada usuari.

SA PLACETA

Sa Placeta és un centre de baixa exigència que ofereix allotjament a persones amb addicció a drogues i que estan en situació d'exclusió social (a vegades en situació de vulnerabilitat). La majoria dels usuaris són consumidors actius d'algun tipus de drogues; les més comunes entre les il·legals són: l'heroïna, la cocaïna i el cànnabis, i entre les legals, l'alcohol, el tabac i les benzodiazepines.

A grans trets es pot dir que les actuacions que s'hi duen a terme van encaminades cap a dos objectius prioritàris:

- *Reducció de danys*: repartiment de xeringues i preservatius, contactes amb la xarxa sanitària normalitzada, intervencions mínimes d'educació per la salut, subministrament de medicació i normes bàsiques d'higiene personal.
- *Procés personal d'inserció social*, dins el qual s'inclou la sortida del centre com a primera passa per començar una futura normalització de la vida de l'usuari (en la mesura de les seves possibilitats). També s'inclourien en aquest segon objectiu: derivacions a un tractament específic que tracti el problema d'addicció (l'objectiu més ambiciós); derivacions a centres sociosanitaris de les persones que més ho necessitin (per exemple a Siloé¹⁴), i inserció sociolaboral. Totes les intervencions es fan de manera coordinada i consensuada amb els equips dels diferents CAD i amb l'equip de valoració de la Secció d'Inclusió Social.

És important assenyalar que el tractament als usuaris és una tasca dels professionals dels diferents CAD i que la tasca bàsica dels professionals de l'alberg és la de suport, seguiment individual (cada usuari té un educador de referència), orientació (moltes de vegades aportant informació) i motivació.

Dur endavant totes aquestes tasques requereix una bona coordinació amb els altres recursos amb els quals es treballa (traspàs d'informació, repartiment de tasques, etc.) i un treball en equip que tingui en compte les diferències individuals (recursos personals, possibilitats i dèficits personals) de cada un dels usuaris (mitjançant els projectes individuals d'intervenció) i en el treball educatiu.

Durant l'any 2007 es varen atendre 35 persones de 18 a 29 anys (de les 186 persones ateses). Això representa un 18,81% del total. És una proporció bastant alta,

¹⁴ És un centre que atén persones que pateixen malalties cròniques.

sobretot si es té en compte el perfil de persones que s'atenen a Sa Placeta. A aquestes persones, normalment el consum problemàtic de drogues les ha dutes a perdre el contacte amb la família, la feina (en el cas que alguna vegada n'hagin tingut) i les relacions socials, i pateixen una greu desestructuració des del punt de vista personal.

Podem, encara, analitzar amb més cura aquesta distribució de les edats si ho fem per franges:

Forquilla d'edats	Total	%
18-19	1	0,53%
20-24	12	6,45%
25-29	22	11,82%
30-34	46	24,73%
35-39	43	23,11%
40-44	30	16,12%
45-49	23	12,36%
50-54	7	3,76%
55-59	1	0,53%

Dins aquesta franja d'edat, 26 són homes i 9 són dones:

Homes (18-30)	%	Dones (18-30)	%
26	74,28%	9	25,72%

Aquesta proporció entre homes i dones és bastant comuna en els diferents centres dirigits a persones amb problemes d'abús de drogues.

La nacionalitat més comuna entre els usuaris és l'espanyola, amb 30 usuaris. Els percentatges de les altres nacionalitats són quasi residuals (2 de nacionalitat alemanya, 1 de txeca, 1 d'eslovaca i 1 persona de Zaire).

Ca l'Ardiaca

Al centre Ca l'Ardiaca foren atesos durant l'any 2007 un total de 845 persones diferents. D'aquestes, 244 eren menors de 30 anys, cosa que representa més d'un 25% del total d'usuaris. S'ha de tenir present que, dels usuaris que s'han atès al centre, la forquilla d'edat anava de 18 a 74 anys.

Podem, encara, analitzar amb més cura aquesta distribució de les edats si ho fem per franges:

Forquilla d'edats	Total	%
18-19	9	1,06%
20-24	72	8,52%
25-29	115	13,60%
30-34	126	14,91%
35-39	145	17,15%
40-44	138	16,33%
45-49	106	12,54%
50-54	75	8,87%
55-59	26	3,07%
60-64	22	2,60%
65-69	7	0,82%
70-74	2	0,23%
NS	2	0,23%

Podem observar que la franja d'edat que va de 25 a 29 anys és la quarta en importància en aquesta taula, i a la vegada les edats que van de 30 a 39 anys són les que més pes tenen. D'aquestes dades podem extreure que quasi la meitat dels usuaris del centre Ca l'Ardiaca tenen entre 25 i 39 anys, i que es compleixen les prediccions de rejuveniment de la població sense sostre, encara més que les que ens apuntava la Fundació RAIS, ja que donava una forquilla entre 36 i 55 anys.

No podem deixar d'analitzar les dues forquilles d'edats que van de 18 a 24 anys i que representen quasi un 10% del total d'usuaris atesos. Destaca aquesta dada perquè no hem de perdre de vista que les persones que arriben al centre ja es troben en situació d'exclusió social, exceptuant alguns usuaris que més endavant

esmentarem. Aquestes dades ens indiquen que (quasi) més de cent persones molt joves han entrat dins els circuits dels centres d'exclusió social de l'illa.

Una altra de les dades que es poden analitzar en les franges d'edat de 18 a 30 anys és la distribució entre sexes.

Homes (18-30)	%	Dones (18-30)	%
176	89,79%	20	10,20%

Homes (total)	%	Dones (total)	%
793	87,2%	111	12,28%

Durant l'any 2007 es va observar una lleugera feminització del fenomen dels sense sostre, amb un increment lleuger del nombre de dones, però aquestes xifres, quan parlem dels joves, disminueixen, tot i que superen les de l'any anterior.

Una altra de les dades l'anàlisi de la qual tindrà importància és la procedència dels usuaris. S'explicava en un article anterior —concretament en el número 18 d'aquesta mateixa publicació— que al centre Ca l'Ardiaca hi acudeixen els usuaris que estan en llista d'espera que no poden accedir a l'alberg per a persones immigrants extracomunitàries que té la xarxa, en el programa Turmeda, situat al monestir de la Real. És evident que aquesta circumstància afecta les xifres que es donen, perquè els usuaris amb aquestes característiques res no tenen a veure amb el fenomen de l'exclusió social. Vegem, doncs, la procedència d'aquestes persones:

Procedència	Total	%
Espanya	71	36,22%
Marroc	46	23,46%
Romania	24	12,24%
Bulgària	10	5,10%
Polònia	9	4,59%
Alemanya	6	3,06%
República Txeca	5	2,55%
Brasil	3	1,53%
Argentina	3	1,53%

Els joves en un centre d'acollida de baixa exigència

José Mª Piñeiro y Biel Gelabert

Colòmbia	3	1,53%
Itàlia	2	1,02%
Algèria	2	1,02%
Rússia	2	1,02%
Bolívia	1	0,51%
Àustria	1	0,51%
Portugal	1	0,51%
Grècia	1	0,51%
França	1	0,51%
Hongria	1	0,51%
Equador	1	0,51%
Nigèria	1	0,51%
Xile	1	0,51%
NS	1	0,51%

De manera general hem d'obviar d'aquesta taula les persones que provenen de països que no pertanyen a Europa, ja que estan a l'alberg esperant plaça per acudir al recurs idoni. De tota manera cal precisar que aquestes dades són semblants a les generals de tot l'alberg, amb la diferència de la gran quantitat de persones joves arribades de Romania. També els quatre primers països (Espanya, Romania, Marroc i Bulgària) figuren en les quatre primeres posicions en les dades generals.

Conclusions

Podem afirmar que el gruix de persones joves que arriben a l'alberg de baixa exigència Sa Placeta són de l'Estat espanyol i que la resta d'usuaris representen un nombre residual, en canvi, en les dades de l'alberg de Ca l'Ardiaca s'igualen molt més espanyols i estrangers, i són mes variats els països de procedència. De totes maneres, hem de fer notar que la majoria d'usuaris que provenen de països que no són de la Unió Europea estan esperant poder entrar a l'alberg del programa Turmeda, que és un recurs per a aquest tipus de població.

A la vista de les dades que oferim, podem parlar d'un rejuveniment dels sense sostre, és a dir, de cada vegada és més jove la gent que acudeix a aquest tipus de centres perquè no té un lloc on pernoctar. A la vegada es nota una major feminització en aquest col·lectiu.

S'ha de fer una tasca d'observació en referència a aquest ítem (rejuveniment del fenomen) els propers anys, per tal de posar a l'abast de la societat els instruments necessaris per poder prevenir l'ingrés en centres de baixa exigència. A partir de l'any 2006 l'IMAS va posar a l'abast dels centres un sistema de registre informàtic que permetrà fer aquest seguiment de manera ràpida i exhaustiva.

Tot i que hem de fer notar que, segons les dades al centre de Ca l'Ardiaca, hi ha persones que no serien d'un perfil d'exclusió social, sí que en canvi serien d'un clar perfil d'exclusió les persones que gaudeixen dels serveis del centre de Sa Placeta. Aquest fet és conseqüència que l'alberg de Ca l'Ardiaca dona allotjament a les persones que estan en llista d'espera de l'alberg per a immigrants extracomunitaris del programa Turmeda.

Referències bibliogràfiques

- Cabrera Cabrera, Pedro José (2007). «Exclusión Social: contextos para un concepto», *Revista de Treball Social*, número 180, pàgines 9-21.
- Cabrera Cabrera, Pedro José (2007). «La vida al ras», *Revista d'Educació Social*, número 27, pàgines 11-20.
- Cerdà, S.; Gelabert, B. (2005). «Ca l'Ardiaca II, centre de baixa exigència per a persones en situació d'exclusió social», *Tres Quarts. Revista Especialitzada en Joventut i Lleure*, núm. 18, pàgines 48-52.
- Consejo Económico y Social (2001). *La pobreza y la exclusión social en España: propuestas de actuación en el marco del plan nacional para la inclusión social*. Madrid.
- Consejo Económico y Social (2005). *La pobreza y la exclusion social en España: propuestas de actuación en el marco del plan nacional para la inclusion social*. Madrid.
- Defensor del Pueblo Andaluz. (2006). *Vivir en la calle: informe especial sobre la situación de las personas sin techo en Andalucía*. Sevilla.
- Instituto Nacional de Estadística (2005). *Encuesta sobre las personas sin hogar*. Madrid.
- Tejero, E.; Torrabadella, L. (2005). *Vides al descobert. Els móns viscuts dels «sense sostre»*. Editorial Mediterrània, SL. Barcelona.